

U PALATI GRGURINA U APRILU SMO PREDSTAVILI
OBIMNU KNJIGU PETRA PALAVRŠIĆA, BIVŠEG KUSTOSA NAŠEG MUZEJA

Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog

U Pomorskom muzeju Crne Gore 12. aprila predstavili smo obimno, značajno književno djelo **Petra Palavršića**, bivšeg kustosa Pomorsko-tehničke zbirke našeg muzeja, pod nazivom **kapetani i jedrenjaci Herceg Novog**.

Palavršićevo djelo obrađuje glavne isto-rijske događaje i ličnosti koji su uticali na razvoj pomorstva našeg kraja u periodu od 1720. do 1900. godine.

(Više na stranama 3-7)

KOTOR OBILJEŽIO GODIŠNJICU RAZORNOG ZEMLJOTRESA IZ 1979. GODINE

Četiri decenije od velikog potresa

Kotor je 15. aprila obilježio 40 godina od razornog zemljotresa koji se dogodio istog dana 1979. godine. Osim našeg grada, zemljotres je pogodio crnogorsko primorje, te veći dio Crne Gore. U potresu je poginula 101 osoba, a 100.000 ljudi ostalo bez krova nad glavom.

Cjelodnevni program obilježavanja godišnjice uključivao je izložbu **Oslušivanje zidova koji govori**, okrugli sto pod nazivom **Četrdeset godina od zemljotresa u Kotoru**, odigravanje kola Bokeljske mornarice na Trgu od oružja, dokumentarnu izložbu fotografija **Kotor od zemljotresa do danas** i film **Sjećanje na 15. april 1979. godine**.

(Više na stranama 8-10)

Jedra Boke je mjesečna publikacija
Pomorskog muzeja Crne Gore
April 2019. godine

Direktor Pomorskog muzeja
Andro Radulović

Savjet Pomorskog muzeja
Od 14. septembra 2017. g. formiran je
Savjet Pomorskog muzeja koji će naredne 4
godine raditi u sljedećem sastavu:
Đuro Beli Prijić, predsjednik
Draško Dragaš, član
Dragana Lalošević, član
Vesna Prlja, član
Slavko Dabinović, član

Prijatelji i saradnici

Mr Mileva Pejaković Vujošević
Prof. dr Antun Sbutega
Prof. dr Gracijela Čulić
Don Anton Belan
dr Stevan Kordić
Prof. dr Milenko Pasinović
Milan Sbutega
Zoran Radimiri
Željko Brguljan
Petar Palavršić
Slavko Dabinović
Radojka Abramović
Jelena Karadžić
Ilija Mlinarević
Milica Vujović
Smiljka Strunjaš
Danijela Nikčević

Jedra Boke sadržajno i tehnički oblikuje
Drago Brdar

Pomorski muzej Crne Gore Kotor

Trg Bokeljske Mornarice 391 Kotor, 82000
Telefon: +382 (0) 32 304 720
Fax: +382 (0) 32 325 883
Website: www.museummaritim.com
e-mail: pom.muzej.dir@t-com.me

Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastao je postepenim razvitkom prvobitne zbirke Bratovštine Bokeljska mornarica, utemeljene oko 1880. godine, koja je od 1900. godine otvorena za javnost, a 1938. godine preuređena i otvorena na prvom spratu sadašnje muzejske zgrade, barokne palate plemićke porodice Grgurina iz početka XVIII vijeka, koja je od 1949-1952. godine kompletno restaurirana i adaptirana za potrebe Muzeja. Danas je Pomorski muzej institucija kulture Republike Crne Gore.

Misija Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru je da čuva sjećanje naše zajednice na bogatu pomorsku istoriju Boke Kotorske i njeno izuzetno kulturno nasljeđe.

POSJETE

Predsjednik Skupštine Islanda u Muzeju

U posjeti Pomorskom muzeju Crne Gore 5. aprila u popodnevnom satima bio je predsjednik Skupštine Islanda **Stajngri-mur Sigfuson (Steingrimur J. Sigfusson)**. Kroz naš muzej gospodina Sigfusona vodila je **Dolores Fabjan**. Predsjednik Skupštine Islanda bio je u posjeti Crnoj Gori od 3. do 6. aprila, a domaćini mu je bio predsjednik Parlamenta republike Crne Gore **Ivan Brajović**.

Stajngri-mur Sigfuson

Foto: Dolores Fabjan

U NAŠEM KANTUNU

Danijela Nikčević na prezentaciji COBISS-a

Bibliotekarka Pomorskog muzeja Crne Gore **Danijela Nikčević** prisustvovala je prezentaciji crnogorskog bibliotečko-informacionog sistema - COBISS (Kooperativni online bibliografski sistemi i servisi), koja je održana 16. aprila na Cetinju.

Prezentaciju je organizovala Nacionalna biblioteka Crne Gore **Đurđe Crnojević** u saradnji sa Institutom informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora. Ovaj projekat finansijski je podržalo Ministarstvo kulture Crne Gore u okviru Programa zaštite i očuvanja kulturne baštine za 2019. godinu.

Direktor PMCG mornar Bokeljske mornarice

U obilježavanju 40-te godišnjice od zemljotresa iz 1979. godine nastupila je, 15. aprila, i Bokeljska mornarica. Kao pripadnik glavnog odreda Mornarice učestvovao je, u uniformi, i direktor našeg muzeja **Andro Radulović**.

Andro Radulović (lijevo)

Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog

nastavak sa strane 1

Predstavljanje knjige *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog*:
Petar Palavršić (u sredini), Andro Radulović (lijevo) i Slavko Dabinović (desno)

Foto: Marina Jovanović

Knjiga *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog* autora **Petra Palavršića**, izdavački je poduhvat našeg Pomorskog muzeja. U knjizi je na 296 strana, u 11 poglavlja predstavljena novska pomorska istorija u period od 1720. do 1900. godine, a kojom su obuhvaćeni 446 kapetana duge plovidbe i njihovi jedrenjaci. O knjizi su govorili, pored autora, direktor Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor **Andro Radulović**, te **Slavko Dabinović**, penzionisani bibliotekar našeg muzeja. U muzičkom dijelu programa nastupila je gitaristkinja **Danijela Krstović**.

Riječ Andra Radulovića

Dame i gospodo, dragi Bokelji, uvaženi sagovornici, imam veliko zadovoljstvo da vas pozdravim iz Pomorskog muzeja Crne Gore. Djelo koje večeras promoviramo, rezultat je dugogodišnjeg istraživanja i proučavanja bogate građe, kojom se bavio i sa čime je bio okružen autor provodeći, svoj životni i radni vijek u Herceg Novom i Kotoru.

Svojom knjigom *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog*, autor, dugogodišnji kustos pomorsko-tehničke zbirke Pomorskog muzeja Crne Gore u Kotoru, gospodin Petar Palavršić je, mogu reći, enciklopedijski obradio glavne istorijske događaje i ličnosti koje su uticale na razvoj pomorstva u periodu XVIII i XIX vijeka.

Vjerujem da ćete i vi poštovane dame i gospodo, podijeliti sa mnom moje mišljenje da smo ovim djelom dobili dragocijen prilog u proučavanju pomorstva Crne Gore. Ujedno se nadam da će nam knjiga *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog*, poslužiti kao veliki motiv

Foto: Marina Jovanović

za još intenzivnije i obimnije poduhvate u istraživanju naše bogate prošlosti.

Ova publikacija u kojoj se Pomorski muzej pojavljuje kao izdavač predstavlja esenciju onoga čemu teži naš muzej i koja predstavlja osnov njegovog postojanja i djelovanja.

Djelo koje je pred Vama je jedno u nizu značajnih djela koje je izdao Pomorski muzej posljednjih godina, a među njima moram svakako izdvojiti prije svega **Prčanj, Don Nika Lukovića, Graditeljstvo Kotora, Svetislava Vučenovića, Ljudi iz Boke, Ikona vitezova i Historija pomorstva Crne Gore u kontekstu jadranskog, mediteranskog i svjetskog pomorstva, Antuna Sbutege, Plovidba kapetana Iva Visina oko svijeta** koju su

priredili **Petar Palavršić i Slavko Dabinović, Socijalno ekonomska struktura društva u Kotoru prve polovine XIV vijeka, Jovana J. Martinovića, Lav sv. Marka simbol sereni-sime predstavljen u umjetnosti grada Kotora Radojke Abramović** i naravno **Godišnjak** Pomorskog muzeja u Kotoru.

Svi ovi naslovi su zauzeli značajno mjesto u izdavačkoj djelatnosti Crne Gore i siguran sam da će se to desiti i sa knjigom *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog*.

Autoru, gospodinu Palavršiću čestitam a ujedno i zahvaljujem na pozivu da Pomorski muzej bude izdavač ovako značajnog kapitalnog djela. Vama dame i gospodo, hvala na izdvojenom vremenu i na pažnji.

Riječ Slavka Dabinovića

Večeras je pred nama monografija *Kapetani i jedrenjaci Herceg Novog*, Petra Palavršića, dugogodišnjeg kustosa pomorsko-tehničke zbirke u Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru, vrsnog poznavaoča

pomorske istorije i pomorske baštine Boke Kotorske. Možemo slobodno reći da je ova knjiga autorovo životno djelo i predstavlja izuzetan doprinos do sada ne potpuno proučenoj i na neki način široj publici nepoznatoj pomorskoj historiografiji HercegNovskog kraja.

Petar Palavršić je osoba koja je uvijek bila posvećena kako u Pomorskom muzeju tako i sada kao penzioneru, za traženjem i istraživanjem novih izvora podataka o pomorstvu kako Novske opštine tako i cijele Boke Kotorske.

U „Godišnjaku“ publikaciji Pomorskog muzeja objavio je sedam radova i to: Zbirka navigacionih sprava Pomorskog muzeja; Pjelezi Boke Kotorske; Jedrenjaci Novske opštine (1814-1852); Brodski dnevnik brigantina *L'Eroë*; Brodski dnevnik kap. Nikole Jankovića; Osvrt na Vrijednu donaciju Pomorskom muzeju

(slika jedrenjaka Conte Bojkovich) i Brodovi Vojnovića.

Koristeći se relevantnim istorijskim dokumentima i naučnim radovima o pomorstvu Herceg Novog autor do detalja iznosi sve podatke koji su mu bili dostupni, kako bi se njegova istraživanja i istraživanja drugih autora našla na jednom mjestu u jednoj monografiji. Knjiga obiluje mnoštvom podataka koje je autor brižno prikupljao u više od trideset godina aktivnog rada u Pomorskom muzeju u Kotoru, gdje je imao na uvid svu raspoloživu literaturu i izvorna dokumenta o ovoj temi svoga rada. Isto tako bila su mu dostupna i dokumenta Istorijskog arhiva u Kotoru kao i dokumenta iz arhiva HercegNovske komune. Ova monografija predstavlja jedinstvenu publikaciju u kojoj su prikazani nosioci pomorskog i ekonomskog pa i kulturnog života HercegNovskog kraja.

Iako su o pomorstvu ove komune u *Godišnjaku* Pomorskog muzeja pisali renomirani istoričari kao **Petar Šerović, Miloš Milošević, Maksim i Ignjatije Zloković**, te **Đorđe Milović**, niko nije tako na jednom mjestu dao živu sliku pomorske djelatnosti kroz nekoliko stoljeća od njenih početaka. Autor je objedinio uglavnom sve ono što je bilo potrebno istaći kako bi se stvorila prava slika o pomorstvu Novske opštine. Dragocjeni podaci za pisca ove monografije bili su Hrvatski pomorski regesti, tri knjige hrvatskog autora **Nikole Čolaka** koje su dopunile dosadašnje spoznaje o pomorstvu Novske komune. Ove knjige pomorskih regesta od izuzetnog su značaja za

istoriju pomorstva istočno Jadranske obale posebno za istoriju pomorstva Boke Kotorske. Knjige su objavljene osamdesetih i devedesetih godina 20. vijeka i bacile novo svjetlo na trgovačke aktivnosti Bokeljskih pomoraca tokom 17. i 18. vijeka na Jadranu i Mediteranu. Do kraja ove godine izaći će iz štampe i četvrta knjiga Regesta gdje će se naći još novih podataka o trgovačkim putovanjima Bokeljskih pomoraca.

Knjiga koju večeras predstavljamo podijeljena je na 11 poglavlja kroz koja pratimo sudbinu grada Herceg Novog i njegov razvoj kao pomorskog mjesta. Na samom početku upoznajemo se sa istorijatom osnivanja grada 1382. godine od strane bosanskog **kralja Tvrtka I**, u želji da prekomorsku trgovinu svoje države oslobodi zavisnosti od dubrovačkih brodova. Herceg Novi je Tvrtkova luka za trgovinu solju bosanskih država.

Osnivanjem grada otpočinje u hercegnovskoj luci živ promet domaćih i tuđih brodova, tako da se već u 15. vijeku spominje posebni hercegnovski admiral kao upravitelj luke. Prvi lučki admiral odmah nakon oslobođenja od Turaka, bio je Peraštanin **Vicko Bronza**, 1693. godine.

Prvo poglavlje odnosi se na ratove i borbe za Herceg Novi. Već 1482. grad pada u turske ruke koji ga drže do 1538. godine. Za vrijeme turske vlasti bio je sjedište hercegnovskog sandžakata i jako gusarsko uporište. U ovom periodu turske vlasti zabilježena je vrlo živa pomorsko-trgovačka aktivnost. Za vrijeme mletačko-turskog rata 1538-1540. godine formirana je Sveta Liga, savez sklopljen između **cara Karla V**, Mletačke Republike i **pape Pavla III**. Svetu ligu su sačinjavale flote Španskog kraljevstva, Republike Đenove, Mletačke Republike i papski brodovi. Zapovjedništvo flotom povjereno je đenoveškom admiralu **Andriji Doriji**, uz asistenciju mletačkog kapetana mora **Vinčenca Kapelo** i papinskog kapetana **Marka Grimaldi**. Velike snage ovog saveza desantom osvajaju grad poslije 38-dnevne opsade. Španci su shodno dogovoru u okviru Svete Lige ostavili 4.000 španskih vojnika da štite grad. U osvajanju Herceg Novog naročito su se istakli Peraštani koji provaljuju bedeme i omogućavaju ulaz vojske unutar grada.

Međutim 7.VIII 1539. godine flota turskog admirala **Hajerdina Barbarose** napada i na-

novo preuzima grad, uspostavlja vlast pobivši dio branilaca a dio okuje na galijske. Turska vlast se održala sve do 1687. godine kada su Mlečani, u čijem je sastavu bilo 360 Peraštana na 16 brodova, uz pomoć Malteških i papinskih brodova i s kopna dalmatinskih uskoka i Crnogoraca, osvojili grad od Turaka i zadržali ga do 1797. godine.

U ovom poglavlju takođe se razmatra kako su Kandijski i dva Morejska rata uticali na život i pomorsko-trgovačke aktivnosti Herceg Novog u 17. i 18. vijeku.

Počeci plovidbe drugo je poglavlje u kojem se prati razvoj Herceg Novog kao pomorskog mjesta i daju nosioci pomorske trgovine toga razdoblja. Odlučujući faktor razvoja pomorstva u Herceg Novskom kraju bio je hajdučki elemenat, njihov kapital i inicijative. Treba spomenuti i izvjesne materijalne doprinose Peraštana i pravoslavnih crkvenih velikodostojnika ovoga kraja. Doseljeni hajduci osim posjedovanja ratničkih vještina posjedovali su i određena pomorska iskustva jer su često učestvovali i u pomorskim bitkama ili su se prebivali morem. Novonaseljeni hajduci nakon 1687. godine sa svojim kapitalom čine glavni faktor razvoja pomorske privrede ovoga kraja. Učestvovanje hajdučkih ličnosti je značajno u pomorstvu ove opštine gdje oko 30 osoba iz tih porodica učestvuju u pomorstvu.

Naredno poglavlje razmatra ratove na Mediteranu i učešće Novskih pomoraca. Nakon pada Mletačke Republike 1797. godine Herceg Novi dolazi pod austrijsku vlast do 1805; od početka 1806. do juna 1807. godine držalo ga je rusko brodogradilište, da bi tada bio predat Francuzima pod čijom je bio vlašću do 18. oktobra 1813. godine kada su ga zauzeli Austrijanci uz pomoć Britanske flote. Odlukom Bečkog kongresa predat je Austriji pod čijom je vlasti ostao do 1918. godine.

Pomorsko-trgovačke linije, luke i robe u 18. vijeku četvrto je poglavlje koje se bazira na prikazu tipova jedrenjaka u vrijeme Mletačke vladavine koji su bili uključeni u pomorsko-trgovačke aktivnosti Novskih pomoraca i brodograditelja. Tu je i popis jedrenjaka pod Mletačkom zastavom.

Peto poglavlje o životu na brodovima duge plovidbe odnosi se na posadu, dužnostima, ishrani i zaradama u vrijeme austrijske vlasti.

Ovdje se posebno govori i o sticanju stručnih zvanja u pomorstvu, kao i o osnivanju 1858. godine pomorske škole na Srbini blizu Herceg Novog pod nazivom *Srbska moreplovna zakladna škola*, čiji je prvi upravitelj i nastavnik nautičkih predmeta bio kapetan **Mato Mrša** iz Perasta. Iz ovog poglavlja čitalac može lako da pretpostavi da je autor ove knjige osjetio iskustvo pomorskog života s obzirom da je kao inženjer nekoliko godina plovio na trgovačkim brodovima kao mornar i kao oficir palube.

Šesto poglavlje *Poznate kapetanske porodice i njihovi brodovi*, započinje sa detaljnim popisom Novljana u Trstu, vrlo uticajnih i uglednih ljudi u pomorsko trgovačkim poslovima. Tu je popis brodova u vlasništvu **Spiridona Gopčevića**, jednog od najvećih brodovlasnika toga vremena austrijske vladavine u Trstu kao i na istočnoj obali Jadrana. Ovdje nam autor daje spisak i broj tipova brodova Novskih vlasnika u vrijeme austrijske uprave. Obnova pomorstva u Herceg Novom nakon pada Mletačke republike može se pratiti tek nakon austrijskog preuzimanja Boka Kotorske 1814. godine. Tada je i zapažen razvoj nabavke i izgradnje ribarskih plovila pa je s tim povećan i ribarski zanat.

Kapetani Novske opštine sedmo je poglavlje gdje na 183 stranice pratimo spisak kapetana u 22 naselja koji pripadaju ovoj Opštini. Brodarstvom se u 18. vijeku ističe mjesto Podi iznad Herceg Novog. Imalo je 43 broda, 43 kapetana i 42 patrona. U 19. vijeku bilo je najveće pomorsko naselje Hercegnovske opštine. Ovdje je značajno spomenuti nekoliko važnih statističkih podataka o velikoj pomorsko-trgovačkoj aktivnosti hercegnovskog teritorija 18. i 19. vijeka a radi se o jednom izvanredno dragocjenom statističkom pregledu većih brodova i pomoraca Tople iz 1729. godine datom na traženje Magistrata 5 savjetnika za trgovinu u Veneciji. Pominju se sedam tartana i jedan trabakul sa oznakom tonaže i vlasnicima.

Tih godina početka 18. vijeka popisano je 78 porodica koje su se bavile pomorstvom sa 72 pomorca. Podaci koji su objavljeni 1808. i 1810. godine u izvještajima datim Francuskim vlastima u Boki a posebno iz spiska trgovačkih brodova hercegnovskog teritorija sačinjenog od Preture u H. Novom 20.12.1814. po naređenju *Intendance* (nadležstva) u Kotoru, svjedoče o velikoj pomorskoj aktivnosti ove opštine. U knjizi izdatih uvjerenja bivše Topalske

opštine ima puno podataka o brodovima pojedinih mjesta u ovoj komuni iz 18. i početka 19. vijeka. Iz knjige se vidi da je ova opština imala takođe razvijenu trgovačku mornaricu kao i do tada poznate pomorske opštine Perasta, Prčanja i Dobrote.

Osmo poglavlje govori o pomorcima, ratnicima i istraživačima. Ističu se junački podvizi **Petra Želalića** iz Bijele, **braće Cicovića** kao gusara sa patentom i slavnog istraživača **Petra Zambelića** koji je veći dio svog života proveo u Argentini i Čileu.

U devetom poglavlju prezentiraju se stari brodski dnevnicu brigantina *Rivelliano* od 22.08.1826-15.10.1827. godine i barka *Graovac* od 16.10.1875-17.11.1876. godine sa pregledom putovanja u navedenim vremenima.

U desetom poglavlju autor piše o značaju lazareta u Meljinama i daje kratki istorijat o lazaretima u Boki, počev od prvog koji se spominje 1431. godine. Lazaret je najstariji naziv za izolacijske bolnice za gubu i kugu. Naziv je nastao prema hospitalu sv. Lazara u Rimu iz 7. vijeka. U lukama su postojali lazareti radi sprovođenja karantine brodskih posada koje su oboljele ili se sumnjalo da su bolesne. Prvi u svijetu organizovani karantin uveden je u Dubrovniku 1377. godine.

Tema jedanaestog poglavlja su *Nestali na moru*, uzroci gubitaka brodova, njihovih posada, gusarski i piratski napadi i zarazne bolesti, sa popisom potonulih Novskih brodova od 1806-1897. godine kad je izgubljeno preko 80 brodova. Tu je i biografija vlasnika posljednjeg Novskog jedrenjaka kapetana **Simeona Milinovića**.

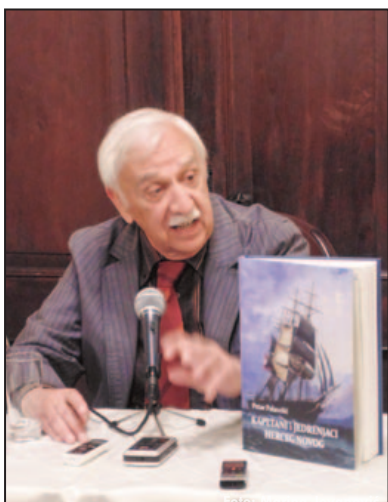
Na kraju monografije nalazi se vrlo detaljan popis brodova i njihovih vlasnika od 1705-1902. godine sa oznakom tipa broda i popisom kapetana Novske opštine sa patentom.

Obimna literatura koja je objavljena na kraju knjige mnogo govori o ozbiljnosti ovog djela tako da slobodno može stati rame uz rame sa renomiranim monografijama; *Prčanj* don Nika Lukovića i *Dobrota – povijesnica Bokeljskog pomorstva* **Antuna Tonka Tomića**.

Riječ Petra Palavršića

Knjiga *Kapetani i jedrenjaci*

Herceg Novog je spomen knjiga, udžbenik, kroz koju možemo saznati, naučiti neke osnovne stvari kako ne bi sutra u raznim člancima čitali ono što se nije desilo. Nastala je zahvaljujući sačuvanim doku-

mentima, većinom u arhivskim, ali i privatnim zbirkama. Sadržaj je obogaćen sa oko 170 fotografija kapetana, jedrenjaka, lučkih gradova i pomorskih karata mora kojima su plovili novski pomorci.

Ovom knjigom sam želio da ispravim nepravdu načinjenu novskim kapetanima o kojima se, u odnosu na Kotorane i Peraštane, malo zna. Zato sam se, kada sam krenuo da radim ovu knjigu, zarekao da ću spomenuti svakog kapetana koji se rodio na današnjoj teritoriji Opštine Herceg Novi, tako da sam došao do spiska od 446 kapetana duge plovidbe. Osim kapetana obradio sam brodove na kojima su plovili i što su prevozili u to vrijeme, što se jelo na brodu, kako se živjelo...

Na početku su novski kapetani imali male brodove koje su uzimali u zakup, ili ih kupovali. To je išlo sporo i Novljana je bilo vrlo malo na moru. Bilo je malo većih zahvata sve do 1760–70. a onda je to buknuo. Već od kraja Mletačke republike od 1780. novski brodovlasnici su imali preko 50 velikih brodova i već su pretekli čuveni Perast, Prčanj i tada je još nešto malo ispred njih bila Dobrota. Plovidba na jedrenjacima bila je, u dvije riječi, surov život. Tada je kapetan, kada bi dobio brod proveo na njemu namanje 10 godina, pa zatim još toliko na svom, ako ga kupi. Bilo je slučajeva da se po trideset godina ne iskrcava. Jedan kapetan iz Lošinja, od 50 godina na jedrenjacima, bio je samo tri mjeseca kući. Od toga je 37 godina bio zapovjednik. Umro je bukvalno na proslavi tog svog jubileja u Valpariasu. Kapetan **Dimitrije Tomanović** iz Donje Lastve 42 godine je bio zapovjednik na brodu, ostalo kao prvi, kormilar, početnik na

brodu... **Ivo Vizin** je 25 godina plovio kao kapetan. Kada je postao počasni građanin Trsta i dobio bijelu zastavu za svoj podvig, po slici se vidi kao da je imao 80, a ne 50 godina. More ga je *pojelo*.

Kada je riječ o onome što su pomorci jeli na obalnoj plovidbi manjim brodovima, stajali bi u luke češće i snabdijevali se hranom. Međutim, plovidba preko Atlantika podrazumijevala bi non-stop usoljeno meso, što je pomorcima uništavalo organizam. Nekad bi kalkulirali pa u Americi kupovali, tada bolju, hranu. I sada se slično radi, ali ne zato što je tamo kvalitetnija, već jeftinija hrana. Onda je hrana bila bolja, a sada je gora nego najgori škart u Evropi. Dakle, nevjerovatno surov je to život bio. Danas se boravak na brodu smanjio sa devet, pa na šest, pa na četiri i sada ima često primjera po dva mjeseca kući i dva na brodu.

Na jedrenjacima se često ginulo. Kada dune vjetar i nagne brod nema te sile koja će vas zadržati na jarbolu. U Odesi je brod potonuo u samoj luci, a kapetan je stradao od posljedica smrzavanja, neki su od primjera tragičnih uz-roka smrti posade na jedrenjacima.

Bilo je i primjera kada bi familija u mjestu Rose čekala brodove na proputovanju za Trst, kako bi se ukrkala da bar na kratko bude sa svojim muževima, očevima, braćom... Masa je zapisa da porodica daje policiji nalog da se ukrca na brod. Tako je zabilježeno da je **Petar Kaluđerović** sa ženom i sinom, pa opet sljedeće godine sa ženom i dva sina itd. Sve ovo bar zaslužuje da se ti ljudi na neke načine spomenu. Zato je ova knjiga specifična jer je to spomen knjiga na kapetane i jedrenjake cijele hercegnovske opštine.

Brodovi iz ere jedrenjaka koje sam opisao u knjizi brzo su propadali jer su bili od borovine. A broda nema bez hrastovine, ali su oni morali da grade sa jeftinijm drvetom, što je dovelo da se raspadnu za dvije-tri godine. Zato je tih jedrenjaka, sporih i male nosivosti, i bilo toliko puno.

Pomorstvo je opisano od raznih istoričara Boke kotorske. Odlučio sam da spomenem ponovo te kapetane. Moramo se povremeno vraćati na ličnosti i događaje iz prošlosti kako ne bi pali u zaborav. Nisam pisao istoriju hercegnovske kraja, već sam se osvrnuo na nju, kako bi se vidjelo šta se sve dešavalo.

Skup o zemljotresu: Boško Mačić, Vladimir Jokić i Biserka Milić;
Trg od oružja poslije zemljotresa

Četiri decenije od velikog potresa

nastavak sa strane 1

Nizom jednodnevnih manifestacija Kotor je 15. aprila obilježio 40 godina od katastrofalnog zemljotresa iz 1979. godine. Program je započeo je u crkvi Svetog Pavla u devet sati otvaranjem dokumentarno-umjetničke izložbe autora arhitekta **Aleksandra Radojevića** iz Beograda, pod nazivom ***Oslušivanje zidova koji govore***, poslije čega je u istom prostoru održan okrugli sto ***Četrdeset godina od zemljotresa u Kotoru***. Po završetku ovog skupa, Bokeljska mornarica je, tačno u podne, na Trgu od oružja imala svoj tradicionalni nastup sa odigravanjem kola, a u 16 sati je u crkvi sv. Pavla održan naučni skup pod nazivom ***Zaštita kulturne baštine od zemljotresa do danas***. U 19 sati je u Galeriji Solidarnosti otvorena izložba po nazivom ***Kotor od zemljotresa do danas***, čiji je koncept osmislio **dr Stevan Kordić**, a na kraju, u 20 i 30 sati, započela je projekcija filma ***Sjećanje na 15. april 1979. godine*** koji je realizovala Radio televizija Crne Gore.

Izložbu *Oslušivanje zidova koji govore* otvorio je direktor OJU Muzeji Kotor **Dušan Medin** i tom prilikom izrazio zadovoljstvo što je ta ustanova jedan od organizatora ovog događaja. Tema izložbe je Stari grad Kotora i drugi stari primorski gradovi.

Nakon otvaranja izložbe **Vladimir Jokić**, aktuelni predsjednik Opštine Kotor, i **Boško Mačić**, predsjednik Opštine Kotor u vrijeme zemljotresa, pozdravili su prisutne sugrađane i goste i podsjetili na vrijednosti i značaj Kotora, kao i na ranjivost grada i građana pred prirodom, kao što je katastrofalni zemljotres, koji je 1979. godine razrušio grad i cijelo Primorje.

Poslije njihovih izlaganja, učesnici okruglog stola *40 godina od zemljotresa u Kotoru*, kao direktni akteri tog nemilog događaja i učesnici

Organizatori i pomagači

Organizatori cjelodnevnog programa povodom 40 godina od zemljotresa bili su Opštine Kotor, OJU Muzeji Kotor i JU Kulturni centar *Nikola Đurković*.

Organizuju su pomogli: **Pomorski muzej Crne Gore Kotor**, Bokeljska mornarica, Uprava za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore - PJ Kotor, Državni arhiv Crne Gore - Istorijski arhiv Kotor, JU Crnogorska kinoteka, RTCG, Matica crnogorska - ogranak Kotor, Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje *Vida Matjan* Kotor, Direkcija za uređenje i izgradnju Kotora i JU Muzeji i galerije Budve.

...obnove grada, svako iz svog ugla, interesantnim i emotivnim izlaganjima iznijeli su lične doživljaje iz perioda zemljotresa i obnove. Na samom početku okruglog stola prisutni su imali prilike da pogledaju kratak film u kojem im se obratio **mr Jovica Martinović**, arheolog i veliki poznavalac kulture i baštine Kotora. Potom je prisutnima govorila **mr Zorica Čubrović**, arhitektica-konzervatorica, koja je dala osvrt na težak, ali i plodan period rada na kulturno-istorijskim dobrima Kotora, pomenuvši mnoga imena svojih kolega i saradnika, koji su Kotoru *povratili* život i sjaj.

Svoje izlaganje imala su **prof. Nadežda Radović**, dugogodišnja učesnica u javnom i društvenom životu Kotora i autorka knjige ***Dnevnik bola i straha***, posvećenu periodu za vrijeme zemljotresa u Kotoru. Govorio je i don **Antun Belan**, generalni vikar Kotorske biskupije, kao i naši sugrađani **Dragan Đurčić**, **Dušan Davidović** i **mr Mileva Pejaković Vujošević**, koji su posjetioce programa živom riječju vratili u nedjelju 15. aprila 1979. godine, kao i u trenutke koji su uslijedili nakon toga.

Popodnevni dio programa u Crkvi Sv. Pavla obilježio je okrugli sto *Zaštita kulturne baštine Kotora od zemljotresa do danas*. Na okruglom stolu učešće su uzeli stručnjaci iz domena zaštite kulturne baštine, i to: generalna sekretarka Nacionalne komisije za UNESCO pri Ministarstvu kulture Crne Gore, **mr Milica Nikolić**, **prof. Aleksandar Radojević**, arhitekta, **mr Vilma Kovačević**, arheolog, **Jasminka Grgurević**, konzervatorica, **mr Marija Mihaliček**, istoričarka umjetnosti, gospođa **Snežana Pejović**, arhivistkinja, **Vlasta Mandić**, arhitektica, kao i **prof. dr Ilija Lalošević**, ar-

hitektica-konzervator. Prisutni su, takođe, imali priliku i da čuju tekst **prof. dr Milenka Pasiновиća**, koji je dao nemjerljiv doprinos i značaj na polju zaštite kulturne baštine, kulture, kulturnog turizma i tradicije ovog područje, i jedan je od onih Kotorana čijom je zaslugom ovo područje i upisano na UNESCO Listu svjetske kulturne baštine. Svojim stručnim izlaganjima, učesnici okruglog stola, iznijeli su stavove i iskustva u dugogodišnjem radu na obnovi ovog grada.

Na skupu je, između ostalog, rečeno da je

...zemljotres otvorio mnogo mogućnosti za istraživanje i izradu tehničke dokumentacije.

Zemljotres je napravio veliku štetu, srušio, razorio, otvorila se zemlja. Ali to je za nas - arheologe ipak bila prilika da nešto vidimo, odnosno da kroz obnovu grada dođemo do rezultata, do kojih inače ne bi došli, rekla je Vilma Kovačević, magistrica arheologije, u svom osvrtu na prilike koje je zemljotres stvorio za arheološka istraživanja.

Nastavak programa uslijedio je u Galeriji Solidarnosti, gdje je otvorena izložba dokumentarnih fotografija iz vremena zemljotresa i danas, koju su činile 33 fotografije, raspoređene na 28 panela, dimenzija 100x70cm. Prikazana su djela devet autora koji određuju vre-

menški opseg od 15. aprila 1970. godine do aprila ove godine. Izložbu je osmislio **dr Stevan Kordić**.

Otvaranju izložbe prisustvovao je veliki broj građana, a istu je otvorio predsjednik Opštine Kotor, Vladimir Jokić. Prisutne su pozdravili i autor postavke dr Kordić, kao i direktor OJU Muzeji Kotor, Dušan Medin.

Tom prilikom je minutom ćutanja odata počast stradalima u zemljotresu.

Program obilježavanja 40 godina od zemljotresa (1979–2019) završen je emitovanjem dokumentarnog filma *Sjećanje na 15. april 1979. godine*, u Kinu *Boka*, a u organizaciji JU Kulturni centar *Nikola Đurković* iz Kotora.

Otvaranje izložbe *Kotor od zemljotresa do danas*

Foto: JU Muzeji Kotor

Otvaranje izložbe *Kotor od zemljotresa do danas*

Foto: JU Muzeji Kotor

TRADICIJA: FEŠTA KAMELIJA

Ovogodišnja Centralna manifestacija *Fešta kamelija Stoliv 2019*. održana je 31. marta na platou ispred Doma kulture *Niko Bilafer* u Stolivu, uz prigodan kulturno-zabavni program vrativši se duhom u neka stara vremena kada su bokeški kapetani donjeli prve sadnice kamelije u naše krajeve iz Japana. U ime domaćina i organizatora prisutne su pozdravili **Vinko Vujović** i **Romeo Mihović** iz NVU *Kamelija* uz predstavnike ljubitelja kamelija iz Opatije i njemačkog grada Ahena. Brojni posjetitelji su bili u prilici pogledati maštovite cvjetne aranžmane, kao i likovne i literarne radove učenika kotorskih škola na temu kamelije. Nagrada za najbolje uređen đardin kamelija pripala je Veri Marković s Markovog rta. Bal kamelija održan je 13. aprila u diskoteci Maksimus. Za Damu kamelije 2019. izabrana je **Marijana Šovran**, poznata sopranistica sa Prčanja, koja živi i radi u Beogradu. Marijana Šovran je osamnaesta dama kamelije.

Foto: Radio DUX

Foto: Radio DUX

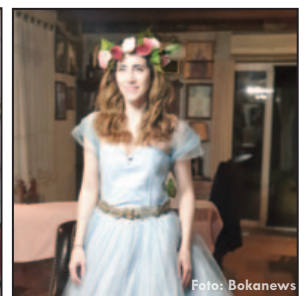

Foto: Bokanews

POMORSTVO U KOTORU DANAS

Ukupno 18 turističkih kruzera u aprilu je 30 puta dolazilo u Kotor. Pojedini kruzери su ostajali u kotorskoj luci dva i više dana te su tako kruzери ostvarili 37 boravišnih dana u našem gradu.

U Kotor su tokom aprila prvi put dolazili sljedeći kruzери: **AIDAbu**, **Black Watch**, **Costa Victoria**, **Jewel of the Seas** i **MSC Lirica**. Nakon premijernog dolaska u martu u naš grad je u aprilu ponovo došao novi kruzер **Viking Jupiter**.

U Kotor je ponovo, 21. aprila, dolazila superjahta **Yas** koja pripada emiru Ujedinjenih Arapskih Emirata, **šeiku Hamdanu bin Zajednu bin Sultanu Al Nahijanu**. Ova jahta dužine 141 metar može primiti do 60 gostiju koji uživaju u maksimalnom luksuzu, a na raspolaganju im je helikopter i niz manjih plovila, jedrilica, gliser, skuteri i druga i sredstva za zabavu na vodi. Kako je za Radio Kotor objasnio inženjer pomorstva **Siniše Luković**, osim što je jedna od najvećih jahti koje su posjetile Kotor, **Yas** je karakteristična i zbog svog nesvakidašnjeg dizajna, ali i po tome što je ovaj sada ultraluksuzni brod za uživanje koji vije zastavu

Kajmanskih Ostrva, život počeo 1981. godine kao ratni brod – raketna fregata **Piet Hein**

Ratne mornarice Holandije. Holanđani su ovu fregatu od 3.500 tona deplasmana klase **Kortenaer** 1998. prodali Ratnoj mornarici UAE u kojoj je ona služila pod imenom **Al Emirat**, da bi 2005. fregatu kupio emir UAE i predao je ADMS brodogradilištu u Abu Dabiju koje je stari ratni brod rekonstruisalo u jednu od najluksuznijih i najvećih privatnih jahti na svijetu.

U svom novom obliku i pod imenom **Yas**, ovaj brod se na more vratio 2015. godine, od kada drži šestu poziciju na listi najvećih jahti na svijetu.

Brodovi i jahte u Kotoru u aprilu

Adriatica (22-26), **AIDAbu** (3), **Artania** (26. i 30), **Athena** (10 i 19.), **Black Watch** (23), **Costa Deliziosa** (5, 12, 19. i 26), **Costa Victoria** (14, 21. i 30), **Costa Luminosa** (29), **Crystal Serenity** (15. i 22), **Jewel of the Seas** (21), **Koningsdam** (23), **La Belle de'Adriatique** (17. i 24), **MSC Lirica** (2, 6. i 10,), **MSC Opera** (22. i 29), **Norwegian Spirit** (2), **Princess Eleganza** (14-16),(27), **Viking Jupiter** (9.), **Viking Star** (9).

Foto: S. Dabinović

Kruzер AIDAbu napušta akvatorij kotorske luke, 3. aprila oko 18 i 15 sati

Bokeljska mornarica

BOKELJSKA MORNA-RICA KOTOR učestvovala je 15. aprila u obilježavanju 40 godina od katastrofalnog zemljotresa, koji je istog dana 1979. godine pogodio crnogorsko primorje. Pripadnici Glavnog odreda Mornarice su tačno u 12 sati na Trgu od oružja otplesala kolo, evocirajući uspomene na dan kada su pripadnici Mornarice, svega nekoliko mjeseci nakon zemljotresa, takođe plesali kolo na istom trgu koji je još bio sav u ruševinama. Nastupu na Trgu od oružja prethodilo je postrojavanje Glavnog odreda ispred Doma Bokeljske mornarice na Pjaci od kina, nakon čega je prvi major **Gra-cija Abović**, predao raport **admiralu Anto-nu Sbutegi**, koji je izvršio smotru.

TIVATSKA PODRUŽNICA Bokeljske mornarice Kotor svečano je obilježila Dan podružnice, 17. april. Ovaj datum je odabran u znak sjećanja na herojski čin **Milana Spasića** i **Sergeja Mašere**, hrabrih oficira Ratne mornarice Kraljevine Jugoslavije, koji su, žrtvujući svoje živote, 17. aprila 1941. godine digli u vazduh razarač *Zagreb* u uvali Sveto Trojstvo u Tivatskom zalivu i tako spriječili da padne u ruke italijanskog okupatora. Na taj dan Podružnica je položila vijenac na njihov spomenik u glavnom gradskom parku u Tivtu.

PISMO UNESCO-U: Bokeljska mornarica Kotor je 2. aprila uputila UNESCO odgovor na četiri pisma iz Hrvatske i jedno predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća u Crnoj Gori istoj organizaciji, kojima se pokušava onemogućiti kandidatura Bokeljske mornarice Kotor od strane Crne Gore za upis na Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a. Pismo je upućeno preko Ministarstva kulture Crne Gore.

ADMIRAL PROF. DR ANTON SBUTEGA je 18. aprila održao predavanje studentima Fakulteta za turizam i hotelijerstvo u Kotoru. On je studente upoznao sa dugom istorijom Mornarice, njenim kulturnim vrijednostima i tradicijom, kao i sa njenom aktuelnom organizacijom i brojnim aktivnostima.

UČENICI petog razreda Osnovne škole *Savo Ilić* iz Dobrote, njih 45, 22. aprila posjetili su sa svojim nastavnicima Dom Bokeljske mornarice. Viceadmiral **Ilija Radović** i kapetan **Gra-cija Škanata**, komandir u Podružnici Tivat, djeci su govorili o istorijatu ove najstarije organizacije pomoraca na svijetu i njenoj kulturnoj vrijednosti za Kotor i Crnu Goru.

Bitka braće Marka i Joza Ivanovića kod Pireja 19. aprila 1756. godine; Autor: Vinčenco Kilone (Vincenzo Chilone), 1823. godina; Ulje na platnu, 105 x 76 cm; Kolekcija: Pomorski muzej Gore Kotor